

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt: 6. No. 19. 1942

HEKİM HACI PAŞAYI TALEBESİNDEN SİNAN PAŞANIN METHETMESİ

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

İstanbul kütüphanelerinde çok değerli Türk Müelliflerinin el yazisiyle ve istinsah edilmiş müteaddid eserleri mevcuttur. Bu eserlerde bazan müellifleri hakkında mühim ve tercemei hal kitaplarına geçmemiş malûmata müsadif oluyoruz. Bunlar ancak bu eserlerin yalnız mazruflarile değil zarflerile yani muhteviyatından haric notlar tetkik olundukça meydana çıkıyor.

Anadolumuzun İbni Sina'sı denmeğe seza olan, Mısırdaki tıp ve ilim tahsilinden sonra Aydın oğlu Mehmed beyin daveti üzerine Birgi'ye gelen Konyalı Hacı Paşa (Hızır bin Ali) nin İstanbul kütüphanelerinde tamamen telif mahiyetinde Arabca bir çok eserleri vardır, ve bunların el yazisiyle nüshaları az değildir. Nitekim Topkapı sarayında Ahmed III kütüphanesinde 2070 Numarada Kitabüşşifa (شفاء الالام و دواء الالام) eseri Hacı paşamızın el yazisiyle olan nüshadır. İşte bu nüsha vefat tarihi olan 820 (1417) senesinden Saraya intikal edinceye kadar bir çok ellerde dolaşmıştır. Muhakkak ki hayatından beri gelen en eski nüshalardandır. İşte bu nüshanın başındaki boş sahifede talebesinden olduğu yazılan Sinan paşanın Hacı paşaya 3 beyitli bir methiyesi vardır. (şekil-1) Bunun başı veya sonu varını bilmiyoruz. Bu güne kadar başka bir sureti elimize geçmedi.

Tercemesini üsdadımız Profesör Şerefeddin Yaltkayadan reca ettik, bize bu suretle mealen terceme ettiler :

— Şifa kitabı ariflerin göğsünün şifasıdır (1):

Ondan fazilet erbabının mahrum kalması bir bedbahtlıktır.

[1] Mısra'daki (لصدور) kelimesi (لصدر) olursa vezin dürüst olur.
(Mütercim notu)

SULTAN VELED DİVANİ ve SELÇUK TABABETİ

Divanı Sultan Veled
Uzluk Matbaası, Ankara 1941.
Bir renkli resim, 616 sahife ve
100 sahife mukaddime Fi. 4 lira

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Halâ şark ve Türk edebiyatında hükümrân olan Sultan Veledin dünyaca meşhur divanını doktor Feridun Nafiz Uzluk bastırdı. Yani bir ev yaptıracak parayı bu yola sarfederek yine millete hayatında vakfetti.

Feridun Nafiz acaba neye mevlevî büyüklerinin eserlerine mahsus bir külliyat neşrediyor? Bir def'a bunlar hiç bir vesile ile bu tarzda neşredilmemiştir. Bu eserler neşredilmedikleri cihetle ancak mahdud zevat bunların mahiyetlerini iyi tetkik edemedi bahsetmişlerdir. Feridun Nafiz, Mevlânânın mecalisi seb'asını ve mektubatını ayrı birer büyük eser halinde tahlili bir surette neşrettikten sonra şimdi de Sultan Veledin divanını çıkardı. Bunlar büyük kıt'ada bastırılmışdır. Yine aynı tarzda Selçuk tarihini ve tababetini, şark ve Türk tefekkürünü alâkadar edecek eserleri neşretmekte devam edecektir. Sırf bu yolda çalışarak programını muntazaman ikmâlden sonra diğer neşriyatı ortaya çıkacaktır. Bu neşriyat programının başında şimdiye kadar basılmamış bu eserlerin yer almasına sebep sevgili ve mütefekkir doktorun bu sülâleye mensub olması ve onların usulünden gelmesidir. Bu günkü vücudüne sebep mütefekkir ve fazıl dedelerine merbutiyetini ve şükranlarını böyle göstermektedir.

Anadolu Selçuk tarihine ve onların tababet tarihlerinde nüfuz edebilmek için bütün bu eserleri tetkik etmek lâzımdır. Yalnız tarihi menbalar buna kâfi değildir. Mahallen tetkikler de bazı binalar ve kitabeleri noktasından ehemmiyetli ise de tam olmuyor. Selçuk tababetinde meşhur olan simaların bir kısmını ve onların faaliyetini işte böyle ümid etmediğimiz eserlerde buluyoruz. Bunlar taranmadan tam bir hüküm vermenin imkânı yoktur.

Bu imkânı bize fazıl doktorumuzun dikkatle okunması iktiza eden mukaddimesi bahşediyor. Orada şahsı hakkında müstakil bir

eser yazılmağa şayan tabib Ekmelüddinden bâhis cihetler vardır. Meselâ Divanın 231 inci sahifesindeki kasidesinde Sultan Veled Tabib Ekmelüddini böyle methetmektedir :

(Sen bu devirde tıb, hikmet ve marifetde bir Eflatunsun. Öyle bir alimler sultanısın ki başında Çetr olmaksızın seyredüp duruyorsun. Sen öyle bir bağıdad hurmalığısın ki âleme fazilet meyvesini verdin. Velede de böyle bir bağıdan bir tek hurma verirsen ne lû-tuf. Bu âlemde birisinin kâh nasibi tiryâk, öbürünün kâh nasibi zehir oldukca ömrün devlet, bahtu saadetle baki olsun...)

Ekmelüddin mevlananın en yakın ve samimi dostudur. Tabib Sadrı Konevinin 3 mektubu bu zata aiddir. Kendisi Nahçıvanlıdır. İsmi Müeyyedir. Şimdiye kadar ilmî bir eseri ele geçmemişdir. Sultan Veled kasidesinde müeyyed ismine cinas yaparak çok hünerli bir ifade de bulunmuşdur.

Dr. F. N. Uzluk bu zatın konyada beyhekim diye meşhur hekim olması zannını da vermişdir. Ekmelüddinin Eflaki dede menakibinde ve bir çok yerlerde ismi geçmektedir.

Eserde Feridun Nafiz'in mukaddimesi indeksile beraber 100 sahifeden mürekkebdir. Divan 616 sahifededir. İyi bir kâğıda basılmışdır. Hata tasavvur olunmasın diye okunmayan harflerin listesi vardır. Bu gibi silikler binde bir bile değildir. Mukaddime pek mühimdir. Bunun Sultan Velede aforizması yapılarak ayrıca neşrini pek faideli bulurum.

Bu eseri alıp tetkik edecekler bu büyük maddî ve manevî fedakârlığa hayran kalmalıdır. Sen bazı yerlerinde şu dizme hatalarını görmedin diye onu itabe lâıyk görmemek muvafık ve doğru olur... O zaman Fars diline bihakın vakıf olan divanla başbaşa kalırlar. Yine bir çoklarımız Feridun Nafiz'in mufassal mukaddimesi içinde dönüp dolaşacağız.

Eser hakkında bazı mütalealar hissi olarak hareket etmiyerek derin bir asaleti ruhiye ile dermeyeran edilmelidir. Bir eserin tenkidi şüphesiz fikir adamlarımız için lâzımdır. Lâkin burada tenkid olunacak eser değil belki onun fazıl tâbiinin değerli fikirleridir. Bu kadar mâddî fedakârlıkda bulunan ve ilim ve dirayetinden selâhiyetli kalemile bizi müstefid eden bu arkadaşımızın acı acı ve yer-siz tenkidini değil eğer mütalealarında bir noksan tasavvur ediyorlarsa lütfen onu tamamlamalarını temenni ederiz. Her veçhile müstefit olduğumuz ve bir çok masraflarla ve yoksullukla intişar eden bu eseri ve çok şayanı dikkat mukaddimesini tavsiye ederiz.